

Conspect — ce-i drept, sumar — asupra festivalului brașovean; însă, dinăuntru său

S-a propus, deci, mișcării teatrale să ia pulsul propriei ei activități, în privința contemporaneității. Să examineze, la Brașov, timp de o săptămână, cît repertoriu modern propulsează scenele noastre, dacă există orientări ferme în lansarea pieselor românești și în alegerea pieselor străine; în puține cuvinte, dacă lumea de azi e cuprinsă concludent în imagini teatrale.

Deoarece era și competiție, s-a decis, drept condiție de participare, ca lucrările înfățișate să fi fost scrise în ultimul deceniu, care, în domeniul politicii generale, ca și al politicii culturale, ca și al politicii teatrale, a avut o însemnătate esențială în existența noastră.

Au răspuns invitației mai multe teatre decît se prevăzuse. S-au îngrămădit unsprezece spectacole în șase zile; totuși, au rămas pe dinafară câteva, și directorii respectivi au protestat cu indignare sau cu politețe. Pe urmă, au început să se anunțe schimbări de titluri, retrageri, înlocuiri fortuite sau forțate... Rețeta de întocmire a unei atare manifestări de anvergură, cu aproape trei sute de participanți — trupe, invitați din toate eșaloanele mișcării teatrale și din toată țara — nu e deloc simplă. Poțtești la sindrofa artistică o piesă bună, și te trezești cu un spectacol prost. Inviți un spectacol reușit, dar piesa nu e întru totul semnificativă. Chemi un teatru reprezentativ, și el răspunde că e *nedeplasabil*. Faci apel la alt teatru reprezentativ, și el ripostează că nu-l interesează. Chemi încă un teatru reprezentativ, și el nu răspunde. Mai chemi te miri pe cine. Îți răspunde la telefon că nu înțelege despre ce e vorba și că, dealtfel, n-ar avea nimic de cîștigat prin

participare. ba chiar turneul i-ar produce pagubă. Cineva se scuză că întruchiparea scenică a unei frumoase bucăți literare nu i-a reușit, venim altă dată — zice — „de ce să nu fim sinceri“; altcineva e gata să ajungă la destinația propusă, cu condiția să i se asigure „dinainte“ un premiu; un al treilea n-are nici o rezervă, participă „cu cea mai mare plăcere“, atîta, doar, roagă să i se obțină dezlegare scrisă din partea forului local, care i-a interzis să iasă cu autobuzul din raza județului.

Cînd, în sfîrșit, se întocmește afișul definitiv, un număr de autori se supără că n-au fost considerați reprezentativi (și, într-un fel, au dreptate), un număr de regizori, de asemenea, un număr de critici apreciază că n-au existat criterii de selecție clare.

Nu era mai bine să nu fi făcut Festivalul acesta? — întrebă, dezolat, — unul dintre inițiatorii lui. Nu, nu era mai bine. Nu vom putea niciodată prezenta într-un singur loo

tot ceea ce avem ca valoare — explică, în deplină justete, în cuvîntul său din finalul dezbaterii, tovarăsa Tamara Dobrin, vicepreşedintă a Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste. Dimpotrivă, trebuie să continuăm a face festivaluri şi colocvii, pentru a constitui o solidaritate efectivă a oamenilor de teatru pe ideile directoare ale acestui sector cultural, pentru rezolvarea în comun a sarcinilor prioritare privind orientarea repertorială, valorificarea optimă a potenţialului creator, asigurarea condiţiilor de adaptare continuă, prin încercări şi experienţe, a teatrului actual la nevoile şi gustul publicului.

Nu, nu era bine să nu fi organizat acest Festival, fiindcă el a favorizat o trecere în revistă utilă a situaţiei *reale* din cimpul teatral, ajutînd la decelarea reuşitelor şi nereuşitelor, poate, şi a unor cauze ale izbînzilor, ca şi a unor motive ale mediocrităţii peisajului, într-un moment dat şi în anumite regiuni ale sale. Cunoaşterea autentică a situaţiei face parte din metoda curentă de lucru a oricărui compartiment de viaţă materială şi spirituală. Cunoaşterea reciprocă este şi ea un argument al unei atare întîlniri ample. La Braşov, Romulus Guga s-a cunoscut personal cu Leonida Teodorescu, Horea Popescu l-a descoperit pe Mircea Marin, Mircea Albulescu l-a văzut pentru prima oară pe colegul său mai tînăr Liviu Manoliu, de la Bacău, unii criticii au descoperit, cu surprindere, că există o trupă la Braşov, un regizor tînăr capabil la Baia Mare şi un scenograf admirabil la Tg. Mureş. Mulţi artiştii din ţară şi-au văzut colegii de la Bucureşti, observînd că unii sînt pe o culme, dar că alţii nu se află mai presus decît ei şi că, deci, întrecerea e posibilă, e dreaptă. Unii scriitori au văzut pentru prima oară teatrele care le-au jucat ori le joacă piesele, unii activişti culturali au sesizat mai clar, aici, ce amplă şi diversă e mişcarea teatrală, cît de complexe sînt problemele ei şi cîtă azeziune poate obţine un spectacol bun.

Căci publicul a fost sprijinitorul fără rezerve al Festivalului. Iar publicul braşovean merita o manifestare teatrală de asemenea proporţii. Eugen Mercus, directorul Teatrului Dramatic, unul dintre iniţiatorii Festivalului, avea, în timpul desfăşurării lui, nu atît probleme de creaţie, cît probleme de locuri. Să găsească locuri pentru toţi cei dornici să-i vadă şi să-i audă pe artiştii.

Apreciînd că organizarea Festivalului a fost o iniţiativă foarte bună şi oportună şi că se impune periodicizarea sa în ediţii anuale, tovarăşul Gheorghe Dumitrache, prim-secretar al Comitetului judeţean de partid, a exprimat, desigur, sentimentul unanim al braşovenilor şi a consacrat ideea programatică ce a condus la întemeierea noii instituţii.

Palmaresul stabilit de juriu reprezintă, şi el, o posibilitate de a încuraja programatic tendinţele înaintate în arta teatrală, selecţia

repertorială optimă, şi de a descuraja ceea ce e stagnant, lipsit de ambiţie creatoare, atemporal, înfăptuit meştesugăreşte. O competiţie e, totdeauna, un prilej public de etalonare.

Pentru prima oară, aici, au fost premiate şi *opţiunile repertoriale*, adică cea mai bună alegere şi lansare, în *premieră absolută*, a unei piese româneşti, cea mai bună alegere şi lansare, în *premieră absolută*, a unei piese străine. A fost distins Teatrul din Tg. Mureş, pentru că a venit la Festival cu două premiere ale unor autori români, ambele, valoroase.

Unii au înţeles că aici, la Braşov, au fost puse să se înfrunte piesa românească şi cea străină, depîinzînd faptul că a fost premiat „un spectacol străin“. E, desigur, o confuzie — în cel mai bun caz. Un spectacol realizat de artiştii români, pe o scenă românească, pentru publicul românesc, este un spectacol românesc şi n-are cum să nu fie luat în consideraţie la un Festival de teatru contemporan, care ţine seama de *realitatea teatrală*, de ceea ce se joacă şi cum se joacă. Alţii au regretat că n-a existat un mare spectacol cu o piesă românească de actualitate, regret care nu poate să nu fie întru totul împărtăşit şi care, nădăjduiesc şi eu, nu va mai avea obiect la ediţia din 1979.

Juriul — alcătuit din Mircea Albulescu (preşedinte), dramaturgii Andi Andrieş şi George Genoiu, regizorul Mircea Marin, istoricul teatral Mihai Vasiliu, instructor principal în Direcţia artelor şi instituţiilor de spectacole a C.C.E.S., Victoria Negrea, preşedinta Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă, criticii Natalia Stancu („Scînteia“), Margareta Bărbuţă (secretar al Centrului român al I.T.I.), Valentin Silvestru („România literară“), Dumitru Chirilă („Familia“), Virgil Munteanu („Teatrul“), Emil Rădulescu („Drum nou“-Braşov), Andrei Sipoş („Brassoi Iapók“), Wolfgang Wittstock („Karpatenrundschan“), Adrian Stan, actor amator, strungar la „Tractorul“, Florea Deliu, economist la „Carpatex“, Alexandru Alexe, actor amator, muncitor la Întreprinderea de autocamioane — a decernat premiile după o chibzuită serioasă şi cu responsabilitate, exprimîndu-şi preferinţele sale. Aceste preferinţe sînt, desigur, discutabile, şi istoria tuturor întrecerilor din lume — de la cea a „Eurovizionii“ şi pînă la cea de la Mamaia — a înregistrat şi rezervele onora care n-au făcut parte din juriu, au avut alte puncte de vedere etc. Aşa a fost şi la Braşov — nu putea fi altfel. Iată, însă, că un coleg al nostru, gazetar, îşi exprimă îndoiala, în scris, asupra *onestităţii* ierarhizărilor, pe motiv că juriul *n-a văzut*, deliberat, actriţa pe care *a văzut-o* el, criticul, n-a sesizat, *anume*, cutare reprezentatie din oraşul său de reşedinţă, iar în ce priveşte premiarea opţiunilor repertoriale (*Noaptea cabotinelor* şi *Întorcerea fiului risipitor*), a avut „criterii confuze“. Oare.

nu erau și alte piese bune sau mai bune? — întrebă criticul dramatic, dând un certificat rapid, global și irefutabil, de incompetență și impotență funcțională, unui colectiv care a lucrat unitar, cu toată cinstea și convingerea. Cum era posibil ca oameni atât de feluși, care s-au întâlnit pentru prima oară, să se pună, toți, de acord asupra unor *mal-versațiuni* tenebroase, să refuze, toți, cu premeditare culpabilă, evidențele semnalate de criticul în chestiune, să se dedea la operațiuni obscure, în stare de confuzie totală a criteriilor — aceasta nu mai aflăm din articolul amintit, de o urîțenie singulară în toată literatura critică ce a fost consacrată, în ultimii ani, festivalurilor republicane, și coloeciilor de teatrologie. Iată cum s-a realizat și o distincție nouă, auxiliară și neprevăzută, determinată de cine știe ce afecțe tulburate sau nemulțumiri secrete ale persoanei în chestie. Dreptul criticii în considerarea liberă a rezultatelor Festivalului e inalienabil. Dar nu despre critică era vorba, în cazul amintit, ci despre altceva, într-adevăr, atât de confuz, încât nu-ți poți da seama exact de unde, adică, să fi ieșit și ce anume să fi vizat, în fond.

Dezbaterile asupra spectacolelor au fost, ca de obicei, vii și aplicate. Spiritul critic — prezent. Participarea — masivă. Raportarea la tema propusă — mai vagă. Prin dialogurile prealabile dintre critici și dramaturgi sau dintre critici și regizori, au fost oferite discuției importante mărturii de creație și puncte de vedere. Criticii rugați să susțină aceste dialoguri și-au făcut încă o dată datoria, în mod profesional și cu inteligență creatoare. Marius Robescu a discutat cu Leonida Teodorescu despre *Cine a fost Adam?* (Teatrul Național din București); George Genoiu, cu Theodor Mănescu și cu regizorul Mircea Cornișteanu, despre *Excursia* (Teatrul Național din Craiova); Constantin Paiu, cu Letiția Popa și cu Traian Valeriu, directorul Teatrului Dramatic „Bacovia” din Bacău, despre *Emigranții*; Romulus Diaconescu, cu Romulus Guga, despre *Noaptea cabotinilor* (Teatrul de Stat din Tirgu Mureș, secția română); Valentin Tașcu, cu Cătălina Buzoianu, despre *Efectul razelor gamma asupra anemonelor* (Teatrul Mic); Carmen Kehiaian, cu regizorul Hans Schusehnig, despre *Procesul lui Stephan Ludwig Roth* (Teatrul de Stat din Sibiu, secția germană); Mira Iosif, cu Dumitru Radu Popescu, despre *Două ore de pace* (Teatrul Național din Cluj-Napoca); Virgil Munteanu, cu regizorul Bogdan Berciu, despre *Solo pentru orologiu* (Teatrul Dramatic din Baia Mare); Dumitru Chirilă, cu regizorul Valeriu Paraschiv, despre *Intorcerea fiului risipitor* (Teatrul „Nottara”); Ion Calion, cu regizorul Andrei Hunyadi, despre *Bocet*

vesel pentru un fir de praaf rătăcitor (Teatrul de Stat din Tirgu Mureș, secția maghiară); Stelian Vasilescu, cu Eaterina Oproiu, despre *Interviu* (Teatrul Dramatic din Brașov).

Din enumerarea aceasta se poate observa și calitatea prezențelor. Fiecare critic și-a expus, în interogații sau în preambulul interogațiilor, punctul de vedere asupra spectacolului analizat. Iar întrebările au fost, de regulă, incitante și interesante, fertile, cu sens maieutic, generând confesiuni captivante și opinii de principiu. Răspunsurile autorilor și ale regizorilor au furnizat, de regulă, prețioase date asupra procesului de creație, asupra atitudinilor creatoare esențiale. Sau a interdependențelor definitorii, în arta teatrală.

De remarcat, și aici, că majoritatea interlocutorilor s-au întâlnit în dialog *pentru prima oară*, deși știe unii care scriu despre ceilalți de zece-cincisprezece ani, iar ceilalți îi citesc pe unii (se presupune) de cam tot atita vreme.

Coloeciul din ultimele două zile a reușit mai puțin decât în alte împrejurări de aceeași natură. N-au fost prezenți toți referenții ce acceptaseră invitația. Comunicările susținute de Leonida Teodorescu, Mircea Marin, Natalia Stancu n-au fost receptate cu atenția ce li se cuvenea. Dramaturgul a încercat să configureze arta teatrală modernă, dezvoltând considerații proprii asupra metaforizării ca mod de esențializare. Regizorul a expus originale păreri privind dialectica teatrului de azi, ca stare de veghe, și raporturile *directe* dintre dramaturgia nouă și arta actorului. Criticul s-a ocupat, pe larg, de tendințele și curente actuale din dramaturgia universală, accentuând asupra faptului că, studiindu-le pe de-a-urghi, ne lipsim de posibilitatea unei selecții avizate.

Dintre cei ce au luat cuvântul, puțini s-au arătat preocupați de problematica propusă. E adevărat că nu era nici prea ușor să te pregătești a dezbate, în cîte o intervenție succintă, repertoriul modern al teatrului nostru în ultimii zece ani. Dar probabil că nu e prea ușor nici să discuți despre *altceva*, cu totul în afara chestiunii, sau să-ți expui numai propria ta chestiune, oful tău, necazul personal, încotoșmănat în haina prea largă a unui principiu elaborat ad-hoc. Încet-încet, tot participînd la fel de fel de discuții, parcă începem a învăța să prețuim mai mult sinceritatea brutală a orgoliului vexat sau a nemulțumirii particulare, pur și simplu, decât draparea abilă a ofuscării velleitare în principii înalte, cu extensii fals îngrijorate spre generalitate și afectări ale preocupării intensiv responsabile pentru soarta amenințată a întregului. Desigur, cînd vom asculta cu luare-aminte și vom prețui cum se cuvine propozițiile realmente importante, provenite din studiu serios și perspectivitate obiectivă a lucrurilor, din responsabilitate autentică și interes efectiv pentru colectivitate, se va îngusta corespunzător cîmpul de

manifestare a individualismului exagerat, întors totdeauna doar asupra lui însuși, cu expresie pletorică clamoroasă, ori batjocoritor vindicativă, ori, pur și simplu, logoreică.

În ce mă privește, am reținut, din intervențiile produse în zilele Colocviului, opinia regizorului Ioan Ieremia despre valoarea actuală a teatrului politic; ceea ce a spus profesoara Ileana Berlogea cu privire la problematizare și metaforizare, ca trăsături ale artei teatrale moderne; pledoaria Antoanei Iordache pentru o dramaturgie de dezbatere, de arenă, de for public; sugestia lui Romulus Guga, de a se oferi pe viu, în viitoarele festivaluri, și exemplele negative din viața scenei, precum și a doua sugestie a aceluiași, de îmbunătățire a politicii de traduceri, pentru străinătate, ale pieselor românești; cerința lui Mincea Albuțescu, ca, în alcătuirea unui repertoriu, să se țină seama și de actorii unei trupe; observația critică a profesorului Horia Deleanu cu privire la reprezentarea excesivă a câte unei piese străine, pe prea multe scene, în detrimentul diversificării repertoriale; propunerea originală, judicioasă, a lui Theodor Mănescu, de a se organiza la noi un festival al teatrelor străine care joacă piese românești; considerațiile lui Paul Cornel Chitic în legătură cu atenția specială și sprijinul special ce trebuie acordate novatorismului veritabil în dramaturgia națională; sesizarea lui Paul Everac privind lipsa de convergență a discuțiilor pe tema propusă de Colocviu; studiul analitic al directorului Direcției artelor și instituțiilor de spectacole, Constantin Măciucă, asupra dinamicii piesei românești în ultimul deceniu, propunerile, binevenite, de tipărire, de către teatre, a pieselor alese și reprezentate, înființarea unui concurs republican de comedie; tot ce a spus, în încheierea Colocviului, tovarășa vicepreședintă a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Tamara Dobrin, cu sublinierea clară a elementelor novatoare ce se cer introduse în conceperea programelor teatrale și în reformularea sarcinilor directorilor, secretarilor literari, activiștilor culturali de resort.

Am crezut că mai ales noi, criticii, teoreticienii, vom dezbate mai cuprinzător și mai apropiat nu numai repertoriul românesc și străin din ultimii zece ani, ci și metodologia repertorială, conceptul actual de repertoriu, modalitățile de investigare și de catagrafiere, felul cum se folosesc sursele existente de informare și posibilitățile de a descoperi altele. Mi-am închipuit că vom radiografia împreună situația fondului dramaturgic național și a traducerilor, circulația reală a valorilor și inserția prea apăsată, în unele perioade, a non-valorilor, echilibrul și dezechilibrul genurilor, evoluția criteriilor de selecție, etalonul profilului teatral în materie de programare, conceptul de funcționalitate politică, și culturală, și estetică a repertoriului, ca celulă germinativă a acțiunii teatrului asupra publicului. Îmi imaginam o confruntare a rezultatelor muncii științifice și o cercetare prospectivă săvârșită în colectiv.

... Poate, la ediția a doua. Dacă existența unui Cenaclu al dramaturgilor debutanți (la Teatrul „Nottara“), a unui Cenaclu de comedie (la Teatrul de Comedie), inițierea, de către Uniunea Scriitorilor, a unui Colocviu național de dramaturgie, se vor însoți cu reactualizarea Comisiei de repertoriu de pe lângă Direcția artelor și instituțiilor de spectacole din Consiliul Culturii și Educației Socialiste și cu un Seminar anual de repertoriu (organizat, eventual, la București, de Comitetul municipal de cultură și educație socialistă); și dacă vom cuprinde în Festivalul de teatru contemporan de la Brașov, manifestare valoroasă, un atelier de lectură și de informare, e posibil să obținem rezultate superioare celor dobândite, sau numai inventariate, la prima ediție a reuniunii brașovene, rezultate fructificabile în mișcarea, atât de sensibilă la circumstanțele istoriei contemporane, a teatrului românesc.